

Stratégia digitalizácie na Slovensku

Doc. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.
Slovenská národná knižnica

Kontext – úspešné projekty SNK

1. Spoločný softvér KIS3G (20 mil. Sk)
2. TEL-ME-MOR (40 tis. EUR)
3. Verejný internet v knižniciach (1 mil EUR)
4. Informácie pre inovácie (7 mil EUR)
5. Projekt KNIHA SK (1 mil EUR)
6. Slovenská digitálna knižnica (1,4 mil EUR)

Situácia na Slovensku

- 2006 *parlamentné voľby*
- Nová vláda - *socialisticky a národne orientované strany*
- *Programové vyhlásenie (kultúra)*
- Ekonomika má rastúci trend
- *Rovná daň 19 %*
- *Zahraničné investície* hlavne v oblasti automobilového priemyslu

Operačný program Informatizácia spoločnosti

- Schválila vláda SR schválila v decembri 2006
<http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/Program?OpenView&23-2006>
- Priority operačného programu:
 - Elektronizácia verejnej správy a elektronické služby (695 166 783 €)
 - Rozvoj pamäťových inštitúcií a ich infraštruktúry (163 568 655 €)
 - Širokopásmový internet (260 228 383 €)
 - Technická pomoc (36 919 782 €)
- Spolu **1 168 347 535 €**
- Medzi prioritami sú knižnice, múzeá, galérie a archívy
- Alokované financie umožnia naštartovať informatizáciu kultúry.
- Sprostredkovateľský orgán - Ministerstvo kultúry
- Rada pre informatizáciu kultúry ako poradný orgán ministra kultúry
- Národný projekt Slovenská digitálna knižnica

Zdroj informácií o digitalizácii

- Stránka

<http://www.viks.sk/digitus/>

Spravuje Slovenská národná knižnica v
Martine

Politický a metodologický rámec

- Politika Európskej únie v oblasti informatizácie, digitalizácie, vedy, výskumu, vzdelávania
- Dynamický akčný plán
- Iniciatíva i2010
- Strategický referenčný rámec 2007-2013
- Programové vyhlásenie vlády - kultúra

Stratégia digitalizácie na Slovensku

Odpovede na otázky:

1. Kde sme
2. Kam chceme ísť
3. Ako to chceme dosiahnuť

Prieskum digitalizácie

- Prehľad súčasnej a plánovanej digitalizácie
- 30 respondentov, 14 plnohodnotných dotazníkov
- Súpis digitálnych zbierok /projektov digitalizácie
- Kvantifikácia
- On-line prieskum by sa mal zopakovať v roku 2007
- Východisko pre projekty a plány

Dynamický akčný plán EU pre oblasť digitalizácie

Bariéry digitalizácie

- 1. Fragmentovaný inštitucionálny prístup**
- 2. Nevyspelosť kľúčových technológií a štandardov**
- 3. Fragmentácia národných politických prístupov**
- 4. Nedostatočná integrácia digitalizačných akcií v znalostnej ekonomike**

Odpoved' – národný program digitalizácie SR

Národná stratégia

- *Fragmentovaný prístup.*
- *Problémy interoperability medzi inštitúciami a informačnými systémami knižníc, múzeí, galérií, pamiatok, archívov*
- *Problémy interoperability medzi sektorom pamäťových inštitúcií a sektorom, vedy a vzdelávania*
- *Žiadne špeciálne finančné zdroje*
- *Digitalizácia on demand alebo projekty založené na entuziazme*
- *Zaostávanie nám umožnilo poučiť sa zo skúseností iných krajín*
- *Vecné priority národnej stratégie sú v Operačnom programe Informatizácie spoločnosti*

Národný program digitalizácie

- Všetky oblasti kultúrneho vlastníctva (cultural property)
- Všetky druhy „dedičstva“ HEREIN
- Koordinácia využívania verejných zdrojov na digitalizáciu
- Program *otvorený pre spoluprácu verejného a privátneho sektora*
- Program + čiastkové *špeciálne projekty*
- Projekt *Slovenská digitálna knižnica*
- Nerozvinutý business with cultural content
- Partnerstvo s privátnym sektorom, najmä s *vydavateľmi, kníhkupcami, IT spoločnosťami a eComerce*.

Strategická odpoveď Slovenska

Redukovať a odstraňovať bariéry digitalizácie

1. Defragmentovať rozdielne inštitucionálny prístup vypracovaním národnej stratégie za účasti všetkých zainteresovaných subjektov
2. Získať najvyspelejšie technológie digitalizácie a orientovať sa na perspektívne štandardy digitalizácie, tvorbu metadát, on-line prístupu a dlhodobého archivovania
3. Usilovať sa o konzistentnú národnú politiku digitalizácie podporou myšlienky, aby MKSR bolo sprostredkovateľským orgánom na prístup k štrukturálnym fondom EU a podporovať defragmentáciu národných politických prístupov krajín EU k digitalizácii
4. Integrovať digitalizačné akcie v znalostnej spoločnosti a ekonomike s potrebami vzdelávania (študijné osnovy a programy vysokých škôl), potrebami vedy, techniky, inovácií, podnikania, cestovného ruchu, eCommerce, eCulture.

Základný strategický návrh

- Vytvoriť na Slovensku
- **Sieť špecializovaných digitalizačných pracovísk** tak, aby sa digitalizácia realizovala decentralizovane, v sieti špecializovaných kompetenčných centier
- Koordinácia digitalizácie na národnej úrovni
- Budovanie Slovenskej digitálnej knižnice podľa modelu Európskej knižnice a Európskej digitálnej knižnice (i2010)
- Spolupráca štátneho, verejného a privátneho sektora

Výzvy

- Masová digitalizácia tlačенých slovacík
- Kooperácia a interoperabilita pamäťových inštitúcií a systémov
- Používateľsky orientovaná digitalizácia
- Rozvoj obchodu, podnikania s kultúrnym obsahom
- Výskum a vývoj
- Interakcia pri rozvoji služieb knižníc s podnikateľským sektorom a so sektorom vedy, výskumu a vývoja
- Integrácia technologických procesov digitalizácie, mikrofilmovania, konzervovania a reštaurovania knižničných zbierok
- Realizovať projekty, ktoré sú stručne popísané v bružúrach, ktoré sú k dispozícii

Princípy stratégie digitalizácie

- Digitalizačné aktivity financované na národnej úrovni z verejných zdrojov sa budú riadiť princípmi
- Princípy by mali byť predmetom konzultácií a spresnenia a mali by sa stať základom stratégie

Princíp uľahčenia prístupu

- *Primárnym princípom* digitalizácie je rýchly a ľahký prístup k zbierkam.
- Inštitúcie dedičstva majú záujem o
- široké sprístupnenie svojich zbierok
- ľahký prístup k zbierkam

Princíp ochrany

- *Sekundárnym princípom* digitalizácie je ochrana vzácných a ohrozených krehkých jednotiek
- namiesto originálu poskytne používateľom digitálny surogát unikátnych a ohrozených jednotiek

Princíp slovacity

- Najvyššou prioritou digitalizácie je digitalizácia tzv. *slovackálnych materiálov*.
 - autorom je Slovák,
 - materiál je v slovenskom jazyku
 - materiál bol vyrobený alebo vydaný na dnešnom území Slovenska,
 - materiál sa obsahovo dotýka Slovenska.
- Ostatné materiály sa budú digitalizovať za určitých podmienok, ktoré budú spresnené v špeciálnych projektoch týkajúcich sa digitalizácie jednotlivých sektorov dedičstva

Princíp štandardnosti

- Všetky projekty digitalizácie financované z verejných zdrojov musia rešpektovať štandardy a odporúčania pre digitalizáciu.
- Tejto požiadavke sa musia podriaďovať aj privátne firmy, ktoré pripravujú digitálny obsah pre verejný sektor.

Princíp autentickosti

- *Predmetom* digitalizácie sú *originálne a autentické analógové materiály* a zbierky pamäťových inštitúcií predstavujúcich *dedičstvo*
- Digitalizácia slúži na ich *prezentáciu* v globálnych a lokálnych sieťach a na ich ochranu
- Digitalizácia *nenahradí* potrebu a povinnosť pamäťových inštitúcií získavať, uchovávať a sprístupňovať autentické materiály

Princíp paralelizmu

- **Paralelné organizačné systémy**
- *Digitálne knižnice, digitálne múzeá, digitálne archívy, digitálne galérie, digitálne audiotéky, digitálne filmotéky, digitálne inštitucionálne repozity a pod. sú paralelnými inštitúciami a systémami*
- vzhľadom k analógovým knižniciam, múzeám, archívom, galériám, audiotékam, filmotékam, analógovým inštitucionálnym repozitom a pod.

Princíp kooperácie

- Inštitúcie dedičstva *spolupracujú* na digitalizácii.
- *Národný program digitalizácie* realizujú národné a špecializované inštitúcie dedičstva.
- Pojem *Slovenská digitálna knižnica* je nadradeným teoretickým pojmom a zahŕňa všetky typy sektorov digitalizácie a všetky druhy digitálnych zbierok.
- „*Digitálna knižnica* je - potencionálne virtuálna organizácia, komplexne zhromažďuje, spravuje a dlhodobo uchováva bohatý *digitálny obsah* a ponúka svojim *používateľským komunitám* špecializovanú *funkčnosť* pre daný obsah, merateľnej *kvality* a podľa predpísaných *pravidiel* (politiky)^[1]“.
- *Projekt* každej digitálnej knižnice musí obsahovať určenie týchto systémov:
- **digitálna knižnica,**
- **systém digitálnej knižnice,**
- **systém na správu digitálnej knižnice**
-

^[1] Candela, L. - D. Castelli, D.- Y. Ioannidis, Y. et. al. (2007). Manifest digitálnych knižníc. In *Knižnica*, roč. 8., 2007, č. 1, s. 7 – 15. [Prel. Martin Katuščák]. Dostupné na adrese:

http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2007/januar/07.pdf

Špecializované projekty

- Každý projekt bude špecifikovať pre danú špeciálnu oblasť tieto atribúty:
 - obsah,
 - používateľ,
 - funkčnosť,
 - kvalita,
 - pravidlá
 - architektúra,
 - aktéri (kon-cový používateľ, návrhár, administrátor a (ak je to potrebné), vývojár aplikácií).
- Špecifickými názvy, ktoré vyjadria obsahové zameranie typu dedičstva (digitálna knižnica, digitálne múzeum, digitálna galéria, digitálne audio, digitálny film, digitálne video, digitálne ľudové umenie).
- *Prezentácia digitálnych zbierok* sa uskutoční cez portál kultúry, pre ktorý navrhujeme názov *Memoria slovaca* resp. *Memoriae slovace*.

Princíp jednorázovosti

- Zbierkový materiál sa *digitalizuje len raz*
- digitálne kópie sa budú dať opätovne použiť na mnohé účely ako online výstavy, publikácie, zdroje pre vzdelávanie, služby inštitúcií a systémov dedičstva a pod.
- Digitálny materiál bude dostupný pre inštitúcie a systémy tak, aby materiál nebolo potrebné znovu digitalizovať

Princíp univerzálnosti

- *Všetky oblasti a celé univerzum zbierok a jednotiek dedičstva bez ohľadu na to, či sa digitálny materiál bezprostredne použije*
- Digitalizácia - *nástroj* transpozície a prezentácie materiálov národnej kultúry do digitálneho sveta ako súčasti technologického a civilizačného rozvoja
- Popri *komplexnej digitalizácii* sa v čiastkových projektoch digitalizácie uplatní *digitalizácia na požiadanie (on demand digitisation)* podľa potrieb používateľov

Princíp špecializácie

- Národný program digitalizácie na Slovensku je založený na výkonnom systéme špecializovaných digitalizačných pracovísk.
- *Národné digitalizačné centrá*, ktoré budú pravdepodobne zamerané na hlavné oblasti dedičstva (kompetenčné centrá):
 1. *knižnice,*
 2. *archívy,*
 3. *pamiatky, muzeá, galérie,*
 4. *audiovília*

Princíp partnerstva

- Inštitúcie *verejného* sektora kooperujú s *privátnym* sektorom pri:
 - príprave a realizácii projektov
 - pri prevádzke digitalizačných pracovísk,
 - manažmente digitálnych knižníc,
 - navrhovaní a manažmente *systemov digitálnych knižníc a systemov na správu digitálnych knižníc a ďalších procesoch spojených s digitálnym obsahom*

Princíp orientácie na používateľa

- Výber používateľsky zaujímavých atraktívnych materiálov
- Orientácia na prepojenie digitalizácie s obsahovou reformou vzdelávania
- Nech má používateľ možnosť ovplyvniť proces digitalizácie
- Digitalizovať najžiadanejšie materiály

Manažment

- Subkomisia pre digitalizáciu na úrovni RO/SO Operačného programu informatizácia spoločnosti (MF SR, ÚV SR?)
- Rada pre informatizáciu kultúry (poradný orgán ministra kultúry) – Sekcia ekonomiky + Sekcia kultúrneho dedičstva

Dedičstvo (HEREIN)

- Antropologické dedičstvo (anthropological heritage)
- Archeologické náleziská (archaeological sites)
- Architektonicko-stavebné dedičstvo (built heritage)
- Archívy (archives)
- Dedičstvo vodných ciest (waterways heritage)
- Dokumentačné dedičstvo (documentary heritage)
- Fotografické dedičstvo (photographic heritage)
- Historické dedičstvo (historic heritage)
- Hnuteľné dedičstvo (movable heritage)
- Chránené dedičstvo (protected heritage)
- Chránené miesta (protected sites)
- Industriálne dedičstvo (industrial heritage)

Dedičstvo

- Intelektuálne dedičstvo (intellectual heritage)
- Krajinné dedičstvo (landscape heritage)
- Kultúrne dedičstvo (cultural heritage)
- Miesta (sites)
- Nemateriálne dedičstvo (intangible heritage)
- Prírodné dedičstvo (natural heritage)
- Rurálne dedičstvo (rural heritage)
- Sakrálné dedičstvo (religious heritage)
- Skálne dedičstvo (parietal heritage)
- Technické dedičstvo (technical heritage)
- Urbanistické dedičstvo (urban heritage)
- Vedecké dedičstvo (scientific heritage)
- Vojenské dedičstvo (military heritage)